

Toespraak herdenking Kindertransporten, 15 juni 2025

door Jeroen van den Eijnde, directeur Nationaal Monument Kamp Vught

Jongens en meisjes, dames en heren,

Namens Nationaal Monument Kamp Vught en Stichting Sobibor heet ik jullie en u van harte welkom bij deze jaarlijkse herdenking van de transporten van Joodse kinderen en hun ouders vanuit Kamp Vught, op 6 en 7 juni 1943. Inmiddels 82 jaar geleden.

Dit is in de eerste plaats een kinderherdenking. Het zijn de Vughtse kinderen van nú die samen met ons deze herdenking vormgeven en uitvoeren.

En het zijn de Joodse kinderen van toen die wij herdenken.

Blootsvoets en verbrand door de zon doolt de zesjarige Lieneke in haar gebreide jurkje rond in Kamp Vught. Lieneke is niet het enige kind achter het prikkeldraad van Vught. Tienduizenden Joodse kinderen worden tijdens de bezetting van Nederland door de Nazi's met hun ouders opgepakt en eerst in kampen als Westerbork en Vught opgesloten.

Kinderen in concentratie- en vernietigingskampen. Het zijn woorden die eigenlijk niet in één zin te bevatten zijn. Wanneer we ons hun leven en hun lot proberen voor te stellen, slaan hoofd en hart op hol.

Geschat wordt dat ongeveer anderhalf miljoen Joodse kinderen de vervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog niet hebben overleefd.

Voor de kinderen die wél overleefden, omdat zij ondergedoken waren bijvoorbeeld en heel veel geluk hebben gehad, is er nooit een einde gekomen aan de oorlog.

'Vanbinnen huil ik nog steeds' zegt later Koos Valk, die negen jaar is als hij in Kamp Vught aankomt.

De dan 17-jarige Lotte Adler schrijft op een briefje aan haar niet-Joodse vriendin Jopie: 'We houden ons flink. Ik zing, terwijl het binnenin me huilt.'

En ook nu, vaak ver weg, maar ook steeds dichterbij, worden kinderen geconfronteerd met oorlog en geweld. Moeten kinderen leven in een wereld die op zijn kop staat. Hun levens zijn, als zij het overleven, voor altijd veranderd en beschadigd.

Het zijn volwassenen die hen meesleuren in een draaikolk van angst en geweld.

Het zijn gelukkig andere volwassenen die hen de helpende hand reiken om weer betekenis, vreugde en perspectief in het leven te vinden.

Ik zag ooit een indrukwekkende documentaire, de titel luidt in Nederlandse vertaling 'Echo's van de oorlog'. In de film praten volwassen hulpverleners met kinderen uit de hele wereld over hun geweldservaringen. Eén scene in het bijzonder zal mij altijd bijblijven.

Een vriendelijke volwassene vraagt aan een meisje dat de hele tijd uitdrukingsloos naar de grond kijkt:

'En, wanneer ben je opgehouden met huilen?'

Er volgen enkele seconden stilte op deze vraag, die een eeuwigheid lijken te duren.

Dan slaat het meisje, met nog altijd een uitdrukingsloos gezicht, haar ogen op naar de camera en zegt: 'Ik huil nog steeds.'

Tijdens de oorlog leeft in de Poolse stad Lodz, 1100 kilometer hier vandaan, een Joodse jongen. Abraham Koplowicz heet hij. Om zich heen ziet hij de verschrikkelijkste dingen gebeuren. Maar hij maakt in een notitieboekje tekeningen en gedichten, die hem helpen de beproevingen te doorstaan.

13 jaar is Abraham, als hij zo netjes mogelijk in zijn schrift de volgende woorden schrijft:

Een droom

Als ik groot ben en 20 jaar,

zal ik de betoverende wereld gaan verkennen.

Ik zal plaatsnemen in een vogel met een motor;

Ik zal hoog opstijgen in de ruimte

Ik zal vliegen, zeilen, zweven

Boven de eenzame verre wereld.

Over rivieren en oceanen.

Ik zal hemelwaarts stijgen en mij ontplooien

Een wolk mijn zuster, de wind mijn broeder.

Helaas heeft Abraham zijn droom nooit mogen beleven. Een jaar later wordt hij vermoord in vernietigingskamp Auschwitz.

Zijn notitieboekje wordt na de oorlog gevonden, zodat deze droom voor eeuwig zal voortleven.

Pas als vrede, veiligheid en vrijheid er niet meer zijn, besef je wat die betekenen.

Door hier vanmiddag te zijn, laten we óók zien dat dit voor ons wat betekent.

En daar begint het mee.

Het verhaal van de Joodse Kindertransporten vanuit Kamp Vught is een tijdloos verhaal van onmenselijkheid. Van de uiterste consequentie van andere mensen haten, buitensluiten, in een hoek drukken en vervolgen.

Het is ook een verhaal van onmacht en verdriet, van ongeloof en woede.

Een verhaal dat zich hier heeft afgespeeld, in Kamp Vught, in Nederland.

Herdenken is nadenken.

En dat is precies, wat wij hier vanmiddag met elkaar doen.

**Bij herdenking van de Kindertransporten, 15 juni 2025
in Nationaal Monument Kamp Vught**